

БЛІОТЕЧКА

КРАЇНСЬКИХ РОБІТНИКІВ

ТЕАТРАЛЬНА СЕРІЯ:

М. СТАРИЦЬКИЙ

ЯК КОВБАСА ТА ЧАРКА

—

М. КРОПИВНИЦЬКИЙ

ПО РЕВІЗІЇ

(Веселі одноактові п'еси)

ВИДАВНИЦТВО

„ГОЛОС“ · БЕРЛІН

**За інформаціями і в справі розшуків родичів
треба звертатися до:**

**Zentralstelle für Angehörige der Völker des Ostens
Berlin C 2, Klosterstraße 79**

БІБЛІОТЕЧКА
ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ РОБІТНИКІВ

ВИДАЄ

ZENTRALSTELLE FÜR ANGEHÖRIGE DER VÖLKER
DES OSTENS

М. СТАРИЦЬКИЙ

Як ковбаса та чарка

М. КРОПИВНИЦЬКИЙ

По ревізії

(Веселі одноактові п'єси)

ВИДАВНИЦТВО

„ГОЛОС“   БЕРЛІН

U k r a i n i s c h e H u m o r i s t e n :

M. STARYZKYJ

„Bei Speis' und Trank vergeht der Zank“

(Ein heiteres Spiel mit Gesang und Tanz)

—
M. KROPYWNYZKYJ

„Auf Revision“

(Ein fröhlicher Einakter)

—
Ausgabe für Liebhaber-Aufführungen

Verlag

B. G. Krawciw, Berlin-Niederschönhausen

М. Старицький

Як ковбаса та чарка,
то минеться сварка

Дійові особи:

Горпина Шпортуниха — молода шинкарка.

Пріська — наймичка.

Шпонька } сусіди-приятелі, полупанки з хутора:
Шило } уже сивенькі обидва.

Гаврило — молодий хлопець, слуга Шпоньки.

Андрій — молодий хлопець, слуга Шила.

Степан Тягнирядно — старший } захожі люди,
Потап Гнилиця — небіж його, } знайомі Гор-
молодший } пини.

Діється в шинку, на великому шляху, біля міста
Простора хата, з кімнатою, доволі гарно при-
брана. Просто — двері вхідні; наліво — широкі
лави, в кутку — барило та всяка шинкова посуда;
направо — двері в кімнату.

Вихід 1-й

Горпина сама.

Горпина (сидить під вікном і шиє очіпок).

№ 1

Голуб сизий, голуб сизий, голубка сизіша:
Батько милий, мати мила — дружина миліша.
З батьком, з матір'ю зійдуся — гріха наберуся,
А з дружиною зійдуся — не наговорюся!
Та вже ж мені не ходити, куди я ходила;
Ой вже ж мені не любити, кого я любила!
Та вже ж мені не ходити в ліски по горішки,
Ой вже ж мені минулися дівочії смішки!

Ох правда, правда! Минулася воля дівоча! Не зчулася, як і голову покрили... не зчується мабуть, як і красу мою мов водою зміє! То була вільною пташкою — мій день, моя і ніч! Ні клопоту, ні журби: було кому журитися! А тепер, ні! Сама упадай коло всього... За хазяйствечком назирай, подорожніх вітай та шануй, щоб не минали господи, бо з того і хліб їмо... Інший пристане, як ішевська смола, а прогнати не можна; то тут і хитруй, і дури його... що ще мов пиріжок неготовий: от спечу, то й піднесу!! Сміху з ними, та й годі! А надто з панами, як от Шило, чи Шпонька... уже й сиві чуприндарі, а все: «Горпиночка, перепілочка та лебідочка!», аж заслиняться, та облизуються... а я їм: «і паноченьки мої, і голубчики», а сама собі в думці співаю:

№ 2

Ой густий очерет, та й лепехуватий;
Чи ти ж мене не пізнав, пришелепуватий?
Ой ти, дурний, давав, давав; я розумна брала;
Як ти вийшов за ворота, з тебе глузувала;

У городі бузина — перерубленая,
 Одступися ти, плюгавий, — я полюбленая!
 Ще, хвалити Бога, маю чоловіка, що не заздрить
 і йме мені віри, а то б з другим лиха набралася!
 А мій — ні. Ми живемо лагідно. Та що це, нема
 його? Поїхав по горілку, та й пропав: коли б ще
 не запізнився, бо надворі таке коїться. Ач (Зази-
 рає у віконце). І світа не видно, така завірюха:
 бідному людові горе тепер, та й годі! (Прислу-
 хається). ОІ когось Бог і несе вже!

Вихід 2-й

Степан, Потап і Горпина.

Степан (у кожусі і сіряці). Помагай-бі!

Потап (теж, тупає ногами; струшує з кобе-
 няка сніг). День добрий!

Горпина (кланяється). Здорові були! Роздя-
 гайтесь.

Степан (скидає сіряк). Та й холодно ж, ма-
 тері його ковінька, аж руки поклякли

Потап. Мороз здоровий, а надто, як повер-
 нули проти вітру, ножем ріже. (Б'є рука об руку).

Горпина. Погрійтесь же коло печі: оце тіль-
 ки що витопила.

Степан. Кетьте нам краще чого такого, для
 чого чарки роблять.

Потап. Еге! Піч — то бабська річ, а пляшка
 — козацька.

Горпина. Та то горенько, що нема ні краплі:
 я вже чоловіка давно жду з горілкою... От-от
 буде.

Потап. Е! Кепсько!

Степан. Погано, Тетяно! Так значить і по-
 грітись не вдасться.

Горпина. Та я б радніша, так коли теє... Почекайте, я паляницю внесу, та борщу гаряченького всиплю. (Вибігає).

Степан. Моторна молодиця! Та й уороша, нівроку! От щастя отому Панасу! Ех, якби на мене!

Потап. Куди вам, дядьку!

Степан. Звісно куди! Знаємо куди!

Потап. Е-ж! Бачить кіт сало, та сили мало.

Степан. Говори; ще може й тебе за пояса заткнемо, дарма що сиві! Пам'ятають мене по всіх шляхах; знаємо звідкіля підійти! Бували по світах!!

Потап. А вам, часами, дядьку, не дався хто взнаки? Не задавали хльору?

Степан. Мені?.. Щоб зо мною яка оказія була? Зроду-віку! Та я і з води сухим вилізу! Не то що!!

Потап (підійшов до мисника і переглядає пляшки). Либонь так?!

Степан. А ну справді, вдарся до стекляного бога; може хто на чарку пошле нам!

Потап. Та таки на наше щастя, позливаю дещицю.

Степан. От добре! А ну ке сюди! (Підходить жартівливо).

Потап. Нате ж, та й мені лишіть половину.

Степан. Тобі меншу, бо ти молодший!

Потап. Добра правда.

Степан (п'є нахильцем) Спасибі. Не бійся лишив і тобі.

Потап (дивиться). Не дуже багато. (П'є).

Горпина (вбігає). Ось і паляница. А борщу я зараз витягну з печі.

Степан. Та тут, господине, ми без вас по-злодійкували трохи.

Горпина (наливає борщ). О! Як?

Потап. Поназливали нәдопивків чарки на дві, та й пожили!

Горпина. То й добре.

Степан. Так не сердеться, ясна кралечко?

Горпина. Не дуже то ясна.

Степан (моргає). А яка ж?

Горпина. Така собі...

Степан (жартує). Лихо, не яка, -- он що, а не то що.

Горпина. Ну, сідайте ж, та закусіть, чим Бог послав.

Потап. Од такого діла не цураються.

Всі сідають. Ідять. Горпина сіла шити. Кілька хвилин мовчать.

Горпина. З города?

Потап. Е ж.

Горпина. А що?

Потап. Борошно.

Горпина. По чім?

Степан. Три з шагом.

Горпина. А мій по чотири.

Степан. Добре. (Ідять).

Горпина. А свинина як?

Потап. Не дуже.

Горпина. Пилипівка?

Степан. Е ж.

Встають, хрестяться і кланяються.

Потап. Ну, спасибі вам!

Степан. Уконтетували: тепер і в дорогу не страшно.

Горпина. Та куди ви? Одпочиньте ще!

Степан. Е ні, спізнимось.

Потап. Тепер, у Пилипівку, не оглянешся, як і ніч.

Степан. Ще як поламаємось, то в вас і заночуюмо, моя ясочко.

Потап. Та ви, дядьку, й нарочито мені віз поламаєте? Глядіть!

Горпина. Вигадайте ще що!

Степан. Далебі!!! А може й отой пан, що ми стріли, поламавсь нарочито? Признавайтесь!

Горпина. Одчепіться з ним; який там пан?

Потап. А з Чапліївки: пан Шпонька.

Горпина. Невже? А я його оце й згадувала...

Степан. Бач яка правда: панові і чорти дитину колишуть! Його і згадують, а нашого брата, то й ні.

Потап. Захотіли!

Горпина (жартівливо) Іншого згадаєш так, а іншого інак.

Степан. О? Ну, прощавайтє! А що там слід?

Горпина. Та що ласка; сіна не брали?

Степан. Ні. (Дає гроши).

Горпина. Спасибі! Не мінайте ж нашої хати...

Степан. Та я б щодня завертав, як би ласка. (Підморгує і чухає потилицю). Га?!

Горпина. Якої ж вам?

Потап. Такої, як од дядини щодня!

Степан. Ге, ге! Такої не треба!

Горпина (проводячи їх). Ха, ха, не любите? Ну, прощавайтє ж! Щасливо!

Вихід 3-й

Горпина сама.

Горпина (перед сценою). Ач, і старий, а туди ж! І чого вони до нашого брата так липнуть? Чого б їм треба? Просто і не одчепишся; хто йде, не міне. (Оглядає кругом). Чи ба, як забрудили хату, а я люблю, щоб у мене було як у віночку (Прибирає). Оттим мені і не до вподоби наша стать, що одно тільки колотись, та прибираю за ними. Натомишся за день, а діла й не знати. (Дивиться у вікно). Прісько! Прісько! Зажени лишень теля у кошару, а то корову виссе. Голос Пріськи: «Та от чекайте, ворота одчиню!»

Горпина. О! Може Панас приїхав? (Бере на плечі кожух і виходить).

Вихід 4-й

Шпонька і Гаврило.

Шпонька (увіходить заспаний, у кожусі, обвернений поясом, у капелюсі). Ух! Ох! Фу! Фррр!! (До Гаврила). Ну, куди ж ти дивишся? Не бачиш, що пан засапався? Ух!! Аж дух забиває!! Оце так! Та ну-бо, хоч розперізуй швидше.

Гаврило (вовтузиться коло пана). Та тут затяглось!

Шпонька. Зубами, зубами... От пропаду! Та швидше бо!

Гаврило (сіпає зубами і крутить пана). Нічого не вдієш. Ач, як!! (Упирається коліном у спину і тягне обома руками пояс).

Шпонька. Ой, та ну тебе к бісу: ти мені й черево перервеш надвоє. Ой!!

Гаврило. Не піддається... (Пояс перервався і Гаврило одлетів шкере берть; піднімається, чухається). Ач і увірвався...

Шпонька. Я тебе увірву! От каторжний, трохи нещастя не зробив! (Хапається за живіт і кривиться). Фу!! Скидай же кожуха, непроторений! Так і звик по біси батька зна якому! (Гаврило з-за плечей скидає кожуха так, що рукава вивернулись, і кидає кожуха на ослоні). Стягай ще чоботи!

Гаврило (сіпає за ногу, пан береться за ослін і їздить по хаті). Коли не злазить...

Шпонька. Та ну тебе к бісу, ногу одірвеш! (Насилу зняв чоботи і зостається в одних довгих панчохах). Ви б раді пана в ложці утопити! Які ти санки запріг? Придивився хіба, що панові легко й шию звернути? Ти думаєш, що у пана шия не така, як у тебе? Ти думаєш, що панові легко пішкі ходити? Га?

Гаврило. Та хто ж його знов, що таке скоїться? Я про себе байдуже, а ви ж поїхали на санках пана Шила...

Шпонька. Не згадуй мені його, — хай він тобі сказиться.

Гаврило. Та я тільки кажу, що завжди з ними їздите і теє...

Шпонька (з серцем). Ти знов таки? Геть з очей!! Та щоб мені були санки полагоджені!

Гаврило чухається й виходить.

Вихід 5-й

Шпонька сам.

Шпонька (ходить по хаті сердито). Завжди їздите? Тьпху!! Я тепер на нього, собачого сина,

і глянути не хочу! Шпонька, кажеш, свиняча... А щоб тобі заціпило, Іроде! А? Я його цілий вік за приятеля вважав... а він як гадюка та! Тривай, побачимо, хто з нас дворянин. Плюєш на моє дворянство? Плюнуть і тобі межі очі. (До глядачів). Мій батько, дід, прадід, пра-прадід — споконвіку тутешні стовбові... а він хто? (Ходить). Який ще з його дворянин? Твій батько пришлець!! От що! Я тобі докажу! (Ходить знов по хаті). Шпонька? (До глядачів). Шпоньку всі знають, кого не спитай.

Вихід 6-й

Шпонька і Горпина.

Горпина. Здрастуйте, добродію; чи ще живенькі?

Шпонька. Здорова була, Горпино! Та так собі, не дуже то.... А ти як ся маєш? Чи ще?

Горпина. Та ще хвалити Бога, потроху... живемо, хліб жуємо та вас згадуємо. Чого це вас, добродію, так довго і вічі не видати: то було щотижня з приятелем паном Шилом...

Шпонька (з запалом). Який він мені приятель? Ворог лютий, чорт!..

Горпина (сплеснувши руками). Що це ви кажете, добродію? На пана Шила? Та ви ж з ним — з однієї ложки, з однієї чарки...

Шпонька. Було колись, а тепер подай мені його, то я заріжу, застрелю!

Горпина. Ох, моє лишечко! Таке страшне кажете та ще проти ночі! Що з вами сталося?

Шпонька. А ти ще й не знала, серденько, який я сердитий? Е, зо мною не шуткуй: я такий, що бррр!!

Горпина. Цур вам! Я до вас тепер і підступити боятимусь...

Шпонька. Ну, тобі, перепілочко, підступити безпечно.

Горпина. Ні, годі, ще й мене застрелите! І що й вигадали? І де б вам з паном Шилом посваритися? Сказано приятель...

Шпонька (знов з серцем). Який він мені приятель? Був, кажу, колись, а тепер.. тъпху! Собака, от що.

Горпина. Та чи ви справді, чи в жарт? Я й не второпаю...

Шпонька. Навсправжки, навіки! (Ходить постанілий). Я його засуджу, того христопродавця!

Горпина (сплеснувши руками). З паном Шилом позиватись?

Шпонька. З ним! Хутір продам, одежу заставлю, а таки того чортячого виродка в самий Сибір запроторю! (Б'є об стіл кулаком). Побачимо який ти дворянин! Твій батько пришлець — от що!

Горпина. Та з чого ж сварка у вас? Яке діло було?

Шпонька. А ось як. (Виймає тавлинку і нюхає покволом; трохи отишений). Приходить сьогодні до мене отой (плює): «Ну, каже, рушаймо, пане Іване, на зайців: перша пороша добра!» «Рушаймо, кажу: який і мене біс в хаті вдережить!» Запріг він санки, взяв я свого Хапая... знаєш? (Горпина крутить головою). Не знаєш? Настоящий хорт, недавно купив у Капитана. Знатна собака: ребро круте, нога дебела, спина колесом. Сивий чисто, тільки під черевом біленьке.. я за

його дав двадцять карбованців, дві чвертки жита і пшеничного борошна п'ять мірок!

Горпина. Господи! За собаку — хліб святий!
Шпонька. За собаку! Яка ж собака? Не кримська, а хорт настоящий! (Нюхає). Ну, так узяв я свого Хапая, а той — свою Стрілку — кримська погань! Ну, сіли ото ми вкупі на сани й поїхали: Гаврило мій з Хапаєм на ґринджолах... Недалеко й заїхали, перевалили отут за вигін на ріллю. Коли це спід коней — прись! -- куцій... Я кричу: «а ту його! а ту його!» і той як не лусне, кричить: «а ту його!» Гаврилко ж мій, черти б його вбили, десь загавився, а бісів Андрій з Стрілкою так і насів... У мене аж серце — тьох, тьох, тьох, а в очах тільки — мель, мель, мель! Я з санок — за зайцем мерщій, та не своїм голосом до Гаврила: «Зарізав, кричу, мене! Спускай Хапая!» Насилу дочувся. Дивлюсь: Стрілка дала угонку раз та й осіла; а заець як уструже, так і покотив, так і покотив; а Хапай зуздрівши, як припустить, як витягнеться, мов бич... Господи! Я біжу тільки та кричу: «а ту-ту! а ту-ту!» Уже й гласу й духу нема, а бісове Шило стоїть на санках та все на Стрілку... так, куди ій? Тільки кива! А мій як допався — зараз од лісу одрізав, та й насів: одна угонка, друга; круть-мель, круть... заець уже тільки транди б'є, а це навпереди Стрілка — так і розчепірили! Тільки ж я власними очима бачив, що мій ухопив, а та паршива тільки на готове вискочила. Так ні! Витрішкуватий отой кричить: «Стрілка понесла, Стрілка!» — Брешеш, кажу, — Хапай!» — «Куди, кричить, твоєму кудлатому барану!» — «Ах ти, кажу, пришець: та в тебе не хорт, а кішка шолу-

дива!» — А він: «мовчи, каже, Шпонька свиняча!» — «Цить, кажу, Шило собаче!» — А він мені: «Геть же з моїх санок к бісу! Плентайсь додому пішки!» — «Як? — крикнув я, — ти хочеш заставити дворянина пішки йти?! Та ти хто? та я тебе... з начинням!!» А він каже: «начхав я на твоє дворянство!..» Та по конях... Га? Усі на хуторі знають, що мене з санок пхнуто... честь мою зачіплено! (З запалом). Та я його в Сибіряку! Я не я!

Горпина. Гай, гай! Ізза чорзничого, прости Господи, сварку здіймати? За собаку на старості позиватися?

Шпонька. Що ж, я йому коритись буду, чи що? Та він мене з санок пхнув, а другий раз і по потилици зацідить, — а я мовчи? Е, ні! Не на того напав; доведу свого!

Горпина. Мало чого нема, полаялись, та й годі, та й помирилися.

Шпонька. Якби він не чіпав моєї дворянської чести, то б сількіс... А то ні! Я не пожалую на його грошей.

Горпина. Люди кажуть: поли вріж, та тікай од позовів, а ви — грішми трусити; тільки славу пустите!

Шпонька. Не можу я попустити честі; на те я дворянин!

Горпина. Їй-Богу, тільки сміху наробите, що через зайця глека розбили!

Шпонька (ходить і чухає потилицию. Про себе). Чого доброго, воно точно будуть сміятись... (До глядачів). Та якби ж він не чіпав моєї чести? «Начхать, каже, на твоє дворянство!»

Горпина (жартівліво). Та годі, годі, пано-

ченьку мій, сердитись: ви ж добрі! От краще я вам вареників зварю або пиріжечків... то й на серці полегшає, як от співають:

№ 3

Ой ти милий, не журись, не сварись,
А на мене подивись, подивись!
А я ж таки молода, молода —
Коло мене — втіхонька, не біда!
Я милому догожу, догожу,
Борщу й каші наложу, наложу;
А в макітру пирогів, пирогів,
Щоб мій милий тільки їв, тільки їв.

Шпонька (розм'як). Та ти, голубочко, розговорити вмієш, та не таке діло... а от дай мені зараз чарку вистоялки, бо в мене аж під серцем пече.

Горпина. Та тут лиxo: нема ні крапельки; чоловік забарився чогось з винници.

Шпонька. Ох горенько моє! Як же це буде? У мене й живіт підвело... Хоч би чарочку одну!

Горпина. Хіба побіжу на хутір, чи не роздобуду де? (Вибігає).

Вихід 7-й

Шпонька сам, а далі **Гаврило**.

Шпонька. Ох, ох, ох! Так якось на серці погано. І їжа на думку не йде! (Замислюється). Хоч би півчарочки, щоб не нудило! (Підходить до пляшок, перебирає, дивиться на світ, хитає коло вуха і нюхає). А хоч би тобі краплина! От оказія! Чи не надумався хоч Гаврило з дому узяти? (Підходить до дверей, одчиняє трохи). Гаврило! Гаврило!

Гаврило (з-за дверей). Чого?

Шпонька. Чи ти не взяв з дому горілки?

Гаврило. Та отам під кожухом у пуделку ковбаса та паляниця.

Шпонька. Я тебе питаю за горілку!

Гаврило. Хіба ж ми горілку беремо, адже завжди пан Шило.

Шпонька. Тпъху! (Сплівовує з серцем). Правда, що він завжди брав і добру настојлку... Ох, ох-охо! Ні, вже годі, минулося! (Сідає за стіл і замислюється). І з чого воно в світі коїться оте лихо? Живуть собі люди тихо та любо... ні ж! Візьме один... та й обидить, тебе, зневажить! Здійметься завірюха! Чи є де така губернія, щоб один одного не кривдив? Чортма, мабуть! (Нюхає). Ну, та й кортить горілка! (Сплівовує). Оце сидів би я дома, чи в його... — та по чарці, по другій... Тпъху! Хай йому чорт, аж слина котиться! Ох правда, правда: лучче солом'яна згода, ніж золота звада. (Зажурився і співає).

№ 4

Пресучая та журба мене ізсушила,
Вона мене, молодого, із ніг ізвалила.
А вже ж я отій журбі та й не піддауся,
Ой піду я до шинкарки горілки нап'юся.
Ой, хто хоче меду пити, ходім до шинкарки
А в шинкарки чорні брівки, високі підківки,
Шинкарочко ти моя! Насип меду і вина,
Да щоб моя головонька веселенька була.

(Замислюється).

Вихід 8-й

Шпонька і Степан.

Степан (крадеться в двері, потиху). Там у Панаса поламалася вісь, то я Потапа лишив колс

бочки, нехай помагає... а сам нібито за віссю. — та сюди! Вони там до світа возитимуться, а ми тут на самоті з кралею може до чогось і добала-каємось. (Озирається). Та тут хтось є? А, лихойого матері! Ще, здається, пан з нашого села... Набреше бува жінці... Краще б не здібатись з ним. Полізу хіба на піч та рядном вкриюся.. (Нишком злазить на лежанку і вкривається рядном).

Вихід 9-й

Шпонька і Горпина.

Шпонька (почув, що Горпина дверима стукнула). Це ти, серденъко? А що?

Горпина. Сказано й крапельки немає ніде: та мій чоловік от-от-от мусить бути; почекайте вже.

Шпонька. Ай-ай-ай! Коли б ти, перепілочко, знала, як мені хочеться! (Прислухається). А цить! Чи не Панас їде, (Потирає руки). От, якраз до речі...

Горпина (заглядає у вікно). Ні, це кіньми, а не волами.

Чути голос: «Дивись же мені, гарячих коней не напувай».

Це — пан Шило! (Набік). Ох, біда! Коли б ще Господь од лиха одвів!..

Шпонька. Хто він? (Бігає по хаті і зазирає у вікна і двері). Га?.. Оце так!.. Куди ж мені дітись? (Кричить). Гаврило, Гаврило! Запрягай коня!

Горпина. Куди це ви, паночку? Що це ви? Чого тікати? Та й санки ж поламані!

Шпонька (кричить). Не хочу я з тим Іродом, христопродацем бачитись! (Набік). Ще заходить-

ся битись. ((Силкується натягти чобіт і скакає по хаті). Гаврило! Натягай чобіт! Ач, шельмені! Як треба, то й не лізуть! Де ж кожух мій? (Хапається і надіває навиворіт). Де ж та шапка? Господи! Пропала!! Пропав і я!!

Горпина. Та вгамуйтеся, чого ви?

Шпонька. Ой лишечко! Іде вже!! (Хапає очіпок, не вважаючи, і надіває на голову, та мерщій в двері).

Вихід 10-й

Ті ж і Шило, за ним Андрій.

Шило (входить одягнутий в теплій бекеші, смушевій шапці і рукавицях; за ним Андрій з батогом. Шпонька наткнувся прямо на Шила). Тю!! Що це за мара!! Свят, свят з нами!

Горпина (регочеться). Та то пан...

Андрій (теж сміється). Кумедія!..

Шпонька. Каторжні. (Засоромившись, одходить і сідає, одвернувшись, кінець столу).

Шило (до Горпини). Здрастуй, моя рибочко, здрастуй! Що це в тебе машкара, чи що? Ще ж, здається, Пилипівка?

Горпина (сміється). Та то жартували... (Шепче на вухо щось).

Шило. Дивно! Жінок у шапках бачив, а чоловіків в очіпках ще не траплялося...

Шпонька (зриває з серцем очіпок і кидає). Нема вам до мене діла!

Шило. Хто там ще озивається? (До Горпини). Де це ви такого ведмедя завели? Дивіться!!

Шпонька. Ну, посмієтесь мені на суді; ви всі свідками будете... все потрачу, а в Сибір за-проторю!!

Шило. Ой, ой, ой! Як страшно. Це їх благородіє: дворянин!

Шпоњка (вскакує). Дворянин! Так — дворянин! А ви хто?

Горпина. Та годі вам!

Шило. І то правда: цур йому! (До Андрія). Принеси мені люльку! Та гляди, цибуха продми, а то я знаю тебе: ти так з сіном і подаси. Потягнеш, — а воно в горло тобі чорт зна яка погань лізе...

Андрій. Та я завше дму. (Виходить).

Шило. Дмеш? Гляди ж мені, наслінь!

Горпина (до Шила). Як же вас, добродію. Бог милує?

Шило. Та покищо йдеться, моя мила; тільки треба купити кадила.

Горпина. Для чого?

Шило (киває на Шпоњку). А щоб од чортів одкурюватись.

Шпоњка (набік). Сам ти чортяка!

Горпина. Жартуєте.

Шило. Ні, не жартую. А розвелись у нас такі, що з тим дворянством, як дурень з писаною торбою носяться! Ти шануй себе, то тебе й поважатимуть, а дворянство оте, як з клоччя батіг!

Шпоњка (набік). Твоє таке і є!

Горпина (тихо). Навіщо вам ця звада? Ви б краще помирилися.

Шило (теж). Не потурати ж: нехай кирпи не гне!

Андрій приносить люльку, кесет і кресало.

Шило (до його). Підкинь же сіна коням та мірку вівса у хазяйки візьми! (Той виходить). А мені рибочко, принеси оце зараз миску сметани,

та сиру вкинь свіжого, бо мені їсти аж тіло трусицься.

Горпина. Добре, добре, я зараз! (До нього, жартуючи). Та помиріться бо: а за те поцілую вас!

Шило. О? Давай завдаток!

Горпина (вибігає). Плата не з гори, а з хвоста.

Вихід 11-й

Шило і Шпонька та Степан на печі.

Шило (дивиться і дме в цибух). Сопе. Щось харчить. (Дме ще дужче).

Шпонька (набік). От дме! І не лусне!

Шило (вибиває люльку в чобіт). А може б перше голубочки? Чи не розбилася? (Виймає пляшку й любує). Ні, ціла. Ех, добра ця старочка-вистоялочка, аж губи злипаються... А ну, моя голубочко, моя втіхо, заговори мені лиху! (Наливає чарку і дивиться на світ). Ач, аж червона; а душить, мов душу тягнє на пораду...

Шпонька (набік). Щоб тебе за живіт потягло!

Степан (висовує голову спід рядна). А, матері його чорт, смачна, мабуть! (Сплівовує).

Шило (підносить чарку). Ну! Чарочка чепорушечка, п'є Сидорова душечка. (Киває на Шпоньку). Нехай же нашему ворогові ікнетися, як собака з тину урветися...

Шпонька (набік). Тобі, Іроде!

Шило (п'є і ставить на стіл чарку). Кха! Добра, мов у животі полоскотала... Сказано, голубочка.

Шпонька (набік). Розносився біс, з насто-
ялкою! Аж нутро верне.., просто пропаду!

Степан (тихо). Кортить бідному, та ба!

Шило. Хто п'є, той хвалить, а хто не п'є,
того давить...

Шпонька (набік). Куди мені од цього роз-
бишаки дітись? Нападом лізе... (Хоче знов надіти
чобіт, але він не налазить). А тут тобі чобіт не
налазить, хоч розірви!

Шило. От тепер би й сметанки, тільки по
первій не закусують. (Наливає). А по другій
пило б і ледащо, якщо було за що! (Піднімає
чарку). Ну, хай же наші дворяни будуть тверезі,
не п'яні, а нам сіромам аби заснути дома...

Шпонька. Ну, пропаде душа християнська!
Ні за понюх табаки пропаде: хто ж його видер-
жить таку муку?

Шило. Справедлива животкова, як масло.
(Ставить на стіл).

Степан (спльовує). А чисто кишки витягне;
хоч би рушав далі, а то чого доброго цілу ніч
тут прочоломкається з чаркою, то моя й справа
вийде на кепсько...

Голос Андрія (з надвору). Геть от наших
коней далі!

Голос Гаврила. Тю! А ти не підходь до
наших санок!

Голос Андрія Та вони тільки курям на
сідало!

Шило (сміється вголос).

Шпонька (б'є кулаком об стіл). Ну, хутір
продаж, всього збудусь, а засуджу вас обох роз-
бишак, в кайдани замкну!

Шило (свище). Ф'ю, ф'ю!

Вихід 12-й

Ті ж і Гаврило.

Гаврило (вбігає). Там, пане, той шибеник розламав чисто наші санки.

Шпонька (схоплюється). Бий його моєю рукою.

Гаврило. Та ще каже: підете пішки, бо звикли...

Шпонька (визвіряєчись). А!! Так це по приказу душогубця цього робиться таке безчестя моєму званію? (Хапає сокиру). Бери оцю сокиру, рубай їхні санки.

Шило (встає). А ну, спробуй; то я цибухом цим так тебе вріжу, що твій дурний пан не одліпить...

Шпонька. Рубай санки, рубай його!!

Гаврило. Ох!! Господи!! (Злякається і труситься).

Степан (підводиться з печі). От попався в баталію! Куди б його чкурнути, щоб ще свідком не поставили?

Шило (заміряється). Тікай, щеня, поки не зацідив по голові!

Шпонька (хватається за цибух). Бий його, рубай його!

Гаврило. Ой, гвалт! (Тікає).

Шило (повернувшись). А! Так ти так? Геть!

Шпонька (держить цибух). Сам геть!

Шило. Е, з тобою по-чеськи, а ти бачу, по-песьки...

Шпонька (злякавши). Не пущу! Не пущу! Ой, уб'є!!

Шило (грізно). Пусти ж, а то такого духопелу дам.

Шпонька. Не пущу; ой!! Рятуйте!

Степан (з печі). Рятуйте!!

Тягаються цибухом по хаті; **Шпонька** — ближче до дверей.

Шило. Пусти ж... (Вириває цибуху).

Шпонька одлітає до дверей, а **Шило** до печі, і розмахнувши цибухом, прямо урізав **Степана** по лобі.

Степан. Ой!! Убив, убив!! (Зривається і прямо під ноги Шилу, той упав на нього. **Шпонька** як укопаний став з ляку).

Шило. Злодій, злодій!!! Держіть!!!

Степан виривається біжить до дверей, за ним **Шило**; в двері ввіходить наймичка з мискою сиру, а за нею хазяйка з мискою сметани. **Степан** прожогом збиває наймичку з ніг: та летить з мискою сиру на **Шпоньку** і обоепадають; **Степан** у двері, вибиває у хазяйки сметану всю собі на голову; **Шило** — за ним; гвалт. Усі кричать:

«Ой розбійники! Лови, хапай! Злодій!»

Вихід 13-й

Шпонька і **Пріська**.

Кілька часу обое лежать; перша встає **Пріська**.

Пріська. Ой, лишенко! Ой, матінко! Пропала я.

Шпонька (підводить голову). Чи я живий, чи я мертвий?

Пріська. Ох не знаю, паночку, не знаю... Ой! Ой!!

Шпонька (мацає себе). Чи я вже на тім світі? Га? (Підводиться).

Пріська (уздрівши кожух навиворіт). Ой! Чорт! (Тікає прожогом).

Шпонька (схоплюється). Чорт? То я вже в пеклі? Пропав!! (Озирається). Ні, здається живий ще... Слава тобі Боже! Живий! (Хреститься). Господи, пом'яни царя Давида і всю кротість його! (Озирається по хаті). Нема нічогісінько... а може ще де є розбішака? На смерть перелякали. (Трусиється). Треба буде переполох виливати... ох, Боже ж мій!! Нікого, здається, не чути... Хоч би чарку горілки. а то пропаду, їй-Богу пропаду! (Побачив на столі чарку). Чи ба? Ось і вона: той забув чарку! І повна, далебі повна! (Підходить і придивляється). А справді, на колір добра, — червонувата: певно шафраном підкрашена? (Нюхає). Ні, не чути, а чимсь добрим одгонить... (Спльовує.) Тъпху! Як кортить, мов перед смертю... наче коти в животі скребуть... Надало ж з отим чортом полаятись! Оце б будькались та будькались... (Відходить до дверей, прислухається, а далі знов до чарки). Чи не покуштувати б, га? Трішечки: він не пізна, а може його і вбито. (Бере чарку і знов ставить на стіл). Ні, цур їй! Ще як пійма, то потягне, як злодія! І принесла ж його нечиста сюди з запіканкою! Та ще й поставив на спокусу!!! Розбити її к чорту, щоб і знаку не було. (Бере чобіт і заміряється на чарку). Шкода тільки посудини. (Опускає чобіт). Далебі не видержу, так хочеться, аж-аж-аж! А ну, я тільки язик умочу, чи справді горілка? (Куш-

тує). Вона. Та й смачна ж, біс його батькові! (Облизується). Як би він моєї дворянської чести не чіпав!.. Та й я лаяв же, воно може й гріх, що за онучу збили бучу? Га?.. Випить би, матері його чорт, щоб не кортіло! (Підносить тихо чарку й озирається). Чи пити, чи не пити?.. Аж рука тремтить, мов на страженії... (Підносить до рота). Пити? Ех один тому час; що буде, то буде — вип'ю! (Перехиляє зразу). Кха! Мов на світ народився! Де ті й страхи ділися! Повеселішало разом. (Ставить чарку на стіл). А тепер і ковбаскою закусити. (Скидає кожуха; бере з пуделка ковбасу і почувши, що йде хтось, раптом сідає до столу).

Вихід 14-й

Шило і Шпонька.

Шило (до себе). Утік шельмений дід: чисто у сметані, — слизько було й ухопити. І який воно чорт? Так і чкурнув геть по полю без шапки. Налякав, бісів син, і хазяйку, і наймичку: десь поховалися так, що й не знайдеш. (Нишпорить по миснику). А хоч би тобі шматочок хліба... а тут їсти, аж плач! (Придивляється до чарки). Чи ба? Оце штука! (Дивиться на Шпоньку). Чи воно з тепла, чи з морозу? (Перевертає чарку). Ач, як висохла! Мов вилизано! Гм, гм! Це, значить, підгомив так, як москаль! (Моргає на Шпоньку).

Шпонька (ані моргне — одно запихається ковбасою).

Шило. Е, е, е! Що він трощить там, га? Чи не капосний? Випив оце, та й закусує. Іще як чвака...

Шпонька (про себе, але голосно). З часником таки положили, іншим це до смаку, а мені — ні.

Шило. Ще й дратує! (Нюхає). А справді, часник чути... Що це мені? (Плює). Мов три дні не єв?

Шпонька. З'їм оцю, та там ще якась є.

Шило. Отже все поїсть: там і пелька, мов прірва... Бач лигає, як Мартин мило...

Шпонька (ламає друге кільце). О! з печінкою та з сальцем; оце моя любима.

Шило. З печінкою! А? Чи попросити, чи просто вирвати з рук? А втім, цур йому. Хоч люльки б посмоктать, може, чи не переб'є? (Дістає кисет і набиває люльку).

Шпонька (набік). От тепер би хильнути по другій! А!!

Шило (креше). Ну, та й охляв, мов щеня в дощ Аж за печінки тягне!.. Ет, треба кінця по-класти. (Креше). Гай, гай! Чи не дурні ми з тобою, пане брате?

Шпонька (жуючи). Може хто й дурний, а я — ні...

Шило (виймає пляшку). Тут ось яка благодать, а ми з тобою надулись, мов сичі, та й індичимось...

Шпонька (закидає оком на пляшку). Ох, ох!

Шило. Тут і ковбаса і чарка, а у нас іде сварка...

Шпонька (дивиться вхітно на пляшку). Ох, ох, ох!

Шило. Оце б ми, як перше: «будьмо, та будьмо», та ковбасці б дорогу промочували, а то...

Шпонька (спід лоба). А хто ж винен?

Шило. Ти ж почав.

Шпонька. Не я, а ти. Я сказав тільки, що Хапай поніс, а ти й почав: і брешеш, і сякий, і такий, і дворянство зачепив...

Шило. Та, цур йому згадувати! Обоє — рябоє! Знаєш що, пане-брате? (Встає і булькає пляшкою). Помиримось! Чи не гріх таки на стасть братерство зламати?

Шпонька (тихо). Воно й справді, чи не гріх?..

Шило (підходить і нюхає ковбасу). Та ну бо вже, годі! Кинь лихом об землю! Подивись мені в вічі!

Шпонька (набік). Чи миричися? Га? (Встав і дивиться в землю).

Шило. Ну ж, зведи очі! Адже я до тебе встав...

Шпонька (потиху підводить очі, а далі рішуче). Помиримось; нехай йому біс! (Обнімаються і цілується по-тричі).

Шило. Прости мене, мій братику!

Шпонька. І ти мене!

Шило. І вдруге!

Шпонька. І втретє!

Шило (бере під руку Шпоньку). А тепер, друже мій, ходімо, і поклонімось, і припадем до нашої пляшечки-череваточки; нехай вона зніме наругу, та залле нашу тугу... (Наливає чарку). А ну, торкай! Покажи ще штуку! Ха, ха, ха!!

Шпонька (сміється). Хе, хе, хе! Та ну! То тоді не я, а вона справді вимерзла... (П'є). Кхе! а! Мов світ піднявся. (Одламує собі шматок ковбаси).

Шило (наливає). І я радий. (П'є). А ну, давай

лишені з зубам роботу. (Одламує ціле кільце ковбаси). А то там мене, аж жур було обгорнув...

Шпонька. І мені так було смутно.

Шило. А що? Чоловік на одній нозі неходить, а на двох... (Наливає).

Шпонька (бере) .Еге! Еге! Оце ти мене, серденько, як з труни звів! (Випиває і цілує Шила).

Вихід 15-й

Ті ж і Горпина.

Горпина (з опацкою одчиняє двері). О! Цілються!

Шило. А, Горпино! Іди, не бійся тепер!

Шпонька. Минулося вже, серденько, минулося...

Горпина. Хвалити Бога! А я йду, та й сама не своя... такого ляку нагнали, а надто тим злодієм!

Шило. А ну, ну, признавайтесь, кумо, — якого ти чорта ото на печі схovala?

Шпонька. Еге, еге, ціпонько...

Горпина. Кого я хovala? Нехай він вам скажеться!

Шило. Так і повірили!

Горпина. Хрест мене вбий, коли я й знаю.

Шило. А чого він на печі лежав?

Шпонька. Еге, на тепленькому, горличко моє! (Бере її за підборіддя).

Горпина. Чого? (Крізь слізози). Що це ви на мене вигадуєте, панове? Як вам не гріх, За мене ніхто худого слова не скаже.

Шило. Та ми жартуємо. Дід якийсь був у бороді; жаль, що не піймав, а поподержав би в руках...

Горпина. Дід, кажете? Та це чи не Степан?
Він з небожем заїздив оце...

Шило. О? Ну чекай же. Та він і без того буде
пс середах згадувати: увесь у сметані так і
чурнув, — обмерзне, поки добіжить.

Горпина (сміється). Катюзі по заслuzі.

Шпонька. А отакій кішечці? Манюсенській?
Уу!! (Підморгує).

Горпина. Не забувайте і сметани.

Шпонька. Хе, хе, хе!! Поки до сметани, ви-
п'ємо краще на радощах.

Шило. Випий з нами, Горпиночко. (Наливає).

Шпонька. І ми коло такої серденьки, пере-
пілочки помолодшаємо. (Бадьюриться).

Горпина (приймає чарку до рук). Я так ра-
да, що втишилась звада. Ну, дай же Боже, щоб
заснуло лихо, а між вами було тихо! (Пригублює).

Шпонька (одхиляє знов до неї). Ну бо, по-
шукайте дна в чарці.

Горпина (кривиться). Пекуча... (Знов одпи-
ває трохи).

Шило (одхиляє чарку). Хіба лишаєш на сло-
зи, чи що?

Горпина. Та я й уп'юсь... (П'є). Фу! Хай їй,
цур яка! Аж у голові закрутило!

Шило. Настояща животкова. (Наливає чарку).
Ну, пошли Господи, щоби ти багатіла та часами
й горбатіла. (Киває головою до Шпоньки). Буде-
мо. (Наливає Шпоньці).

Горпина (пригрожує пальцем). Ей, паночку,
куди це ви закидаєте?

Шпонька. Хе, хе, хе! Світова річ, серденько,
світова річ! (Бере чарку). Нехай же те робиться,
а що кому хочеться.

Горпина. Уже й почали вигадувати, а ще старі.

Шпо́нъка. Ну, моя куріпochко, перепілочко, — не дуже то. Ще й ми з вусами...

Горпина (підморгує). Куди вже вам півнитись?

Шило. Ха, ха, ха, ха. А й справді. (Наливає п'є).

Шпонька (до Горпини). Ще ,моя перепілочко, і ми знаємо смак...

Горпина (омизливо). Кому смак, а кому й так.

Шило. Добре, Горпино, добре. В кишенью за словом не полізе. А ну? (Підморгує до Горпини). Заспівай тепер нам, знаєш, такої, щоб і хата заходила.

Горпина. А будень? Гріх.

Шпо́нъка. Та ну бо, перепілочко... на радо-
шах... (Наливає й п'є). На веселощах...

Шило. Ну ж, серце, не гедзькай.

Горпина (співає).

Nº 5

Коли б мені, Господи,

Неділі діждати.

Сюди, туди, й он куди неділі діждати!

Шило і Шпонька п'яно підспівують,

Шпонька й пританцюве.

Сюди, туди, й он куди неділі діждати!

Спивають яд лібітум кілька куплетів).

Шило (схоплюється раптом).

№ 6

Отак чумак дочумакувався,
Пропив штани, та й убоки взявся.
Ой ти, чумаче, голубче,
Що ти не робиш, як лучче!

• • • • • (Теж куплетів 4 або 5).

Горпина.

Чужі люди конопельки сіють,
Ой ти! і т. д.
А наші десь у мішечку пріють:
Ой ти! і т. д.

Шпонька (сидить і підспівує на губах, підхитуючи плечима і головою. Горпина стає проти Шила танцювати).

Шило. Ех, пане Іване! Покажемо їй, які ми старі! (Починає садити гопака).

Горпина (втомившись). Ху! Буде! З вами тільки гріха наберешся.

Шило (ледве дишучи, сідає на ослін). То ваш брат до гріха призводить.

Шпонька. Хе, хе! Ще до якого гріха! (Наливає і п'є; Шило теж.)

Горпина. Тільки на жінок лихо звертаєте. А що б ви без нас робили, га?

Шпонька. Ох і не кажи, ціпонько, пропали б! Пропали б!

Шило (сміється). А може б що і придумали?

Шпонька. Не придумали б, не придумали б: сказано: премудрість...

Горпина. Ну, так значить і наш верх...

Шило. Давай вип'ємо, ще; та тоді розберемо, чий...

Горпина. Цур їй і вам!

Шпонька. Не цурайся, рибонько, не цурайся! (П'є).

Шило. Скажеш, Горпино, щоб коні запрягали, а розчитаємось після.

Горпина. Добре.

Шпонька (розкис зовсім, до Горпини). Горпиночко пе-ре-рі-по-по-чко, поцілуй мене, моя ластівка... чко... на прощання... може... вже й не побачимось більше...

Горпина. Бог з вами, пане!

Шпонька. Хто зна? Один Бог — усе... поцілуй бо старенького, голубко-пупонько...

Горпина. Нема часу, паночку: он треба видавати.

Шпонька. Ну бо, хоч на смерть... раз один...

Горпина. А! Що вже з вами робити! (Цілує і вибігає.) З старим, як з малим!

Вихід 16-й

Шило і Шпонька

Шило (бере пляшку і теліпає коло вуха). А! Ще бряжчить... чарки на дві буде... а ну, пане Іване, на дорогу... щоб сироти не зоставалися. (П'є і наливає йому.)

Шпонька (зовсім п'яний). Спасибі, голубчику... Ти такий добрий, а я... свиня!

Шило. Нехай воно... цур йому. Знаєш що? Бери й Стрілку собі... нехай вона у тебе.

Шпонька. Ох, братику... Як же ти без хортів зостанешся? Ох!!! Свиня я, свиня!

Шило. Не вбивайся, бо... я з тобою на зайців ходитиму, а ти зо мною на перепелів...

Шпонька (починає плакати).

Шило. Не вбивайся бо!.. Бог з ним!

Шпонька (ридаючи). Я тебе обидив... прости мене, голубе... (Хоче підвестись, але знов сідає.)

Шило. Годі. Бог з ним... Ні, не руш!.. (Спирається головою на руки).

Шпонька (хлипає). Сирота я... ні батька, ні матері... Один ти тільки в мене й був, та й того обидив...

Шило. Бог з ним! Годі!.. (Зітхає.)

Шпонька. І для чого... Бог створив... того зайця?!

Шило. I-i-i, не руш!.. Бог усе зна...

Вихід 17-й

Ті ж і два хлопці, а далі Горпина
з наймичкою.

Гаврило. Коні готові.

Шило. Ціть! Тссс!

Андрій (входить). Коні запряжені!

Шило. Га? Уже? А ну, пане Іване, чуєш? Годі журитись. Рушаймо уже! (До хлопця.) Одежу! (До другого.) Одягай ти і свого пана.

Шпонька. Одягайте, голубчики... я — свиня...
Отам чоботи!

Хлопець натягає на ногу.

Ху, ху! Яка духота надворі!

Шило. Парить.

Шпонька. Аж припікає... тіло святе!

Горпина (ввіходить). Стривай, я поможу підвести пана, а ти тулуба давай!

Шило (одягаючи бекешу). Ух! Хоч сорочку скини!..

Горпина (до дверей). Прісько! Іди бо сюди;
допоможи одягти пана Шила.

Дві купи: пана Шила одягає його хлопець і Пріська; пана Шпоньку Гаврило й Горпина.

Шило (з бекеші). Ну й спека!.. Оце, пане Іване, наче під сіткою у житі...

Шпонька (з кожуха). Е-е-е! Сюр-сюр! Сюр-сюр!

Шило. А він каторжний: «підпадьом! підпадьом!»

Шпонька. Хав-вав! Хав-вав!

Горпина надіває шапку на Шпоньку; Пріська на Шила. Хлопці кожен держить свого під руку.

Горпина (кланяється). Щасливо, панове, щасливо!

Пріська (кланяється теж).

Шило. Під-падьом! Під-падьом!

Шпонька. Хав-вав! Хав-вав!

Завіса

М. Кроцівницький

По Ревізії

Жарт на 1 дію

Дійові особи:

Василь Миронович, старшина.

Севастян Саватійович Скубко, писар.

Риндичка, стара баба.

Гарасим, її свідок.

Пріська, солдатка.

Сторож при розправі.

Діється у розправі.

Середина великої хати. Стіл, вкритий зеленим сукном, на столі чорнильница, рахівница, велика книга і кілька паперів. На розі стола лежить пакет, запечатаний двома печатями; далі з другого боку невеликий стіл; на ньому три книги, каламар і бумаги, біля столу стілець. На стіні календар, біля вхідних дверей шафа з паперами, лавка.

Ява I

Сторож (сидить за столом і роздивляється на рахівниці). Ну і як отої писар може викласти усяке діло на оцій видумці? Вже я скільки разів придивлявся, та ніяк нічого не второпаю. «Оце, каже, сімдесят копійок, а оце руб десять, а оце, дев'ять десять п'ять», і наговоре, наговоре такого грошей, що і в тиждень, здається, не перелічив би, Отже він: цок, цок. Цок сюди. Цок туди, і носа не вспієш висякати, як він вже й полічив. Що то воно, подумаєш, наука, до всякого діла добирає способу. Його мабуть, вченю десь не близько: він каже, що він десь аж спід Чигирина, ну, а я так думаю, що він і за Чигирином бував. Та то ж голова така, що хто його зна, де вже єсть розумніша; кого не спитай, увесь мир каже, що з такою головою можна і до станового доступить. Ну, а я так думаю, що він і перед справником не здригне. То ж як почне розказувати, де він тільки не бував і чого він не видав, так тільки рота роззявиш. Агличана він тобі бачив, і в Києві був аж двічі, і за морем-окіяном, де живуть песиголовці, і туди його носило... Бував і в тих землях, де свині більш від нашого вола... звісно, як чоловік бувалий розкаже тобі, то так увесь світ і побачиш перед очима, як на долоні... Он я так далі Ялісавету не бував, так мені здавалось, що поза Ялісаветом вже недалеко кінець світа. А ну, чи вищитаю, скільки мені зосталось день до года. А скільки ж у году день? Чи буде з двісті, чи мабуть, ні? Ну, оце нехай буде від Водохреща до Пущення. (Кладе на рахівниці). А оце від Пущення до Великодня, а оце до Зелених свят, а оце, до Покро-

ви... Так що ж? А все таки воно нічого не показує! (Встав.) Ні, мабуть, коли не піп, то не микається і в ризи... Підмести ще хату або що. Та й нудна оця робота сидіти у розправі цілісінький рік! (Мете хату). Чи загляне хтонебудь сьогодні в розправу? Ще удосвіта якийсь чоловік приніс бомагу від посередника чи що. Ждав, ждав розписки, та з тим і поїхав. Іди, каже, пошукай писаря, або сам розпишися. Еге! Добре тобі казати: «розпишися!» Отже, здається, і невелика штука повести пером по бомазі, однаке, хоч ти мені пальці повідрубуй, не напишу!.. Вже я скільки разів націлявся написати: украду оце шматок паперу, та й почну виводить пером по бомазі, здається, так, як і писар, і перо умочу в чорнило, і налагодюсь як раз так: чирк-чирк, а воно чортбатька-зна що виходить!..

Ява II.

Входить старшина.

Старшина. Щоб через півгодини коні були перед порогом. Чуєш? Щоб мені по щучому велінню. Мені треба небезпременно сьогодні їхати по ревізії в Чувайку та Василівку...

Сторож. Та коні аж у степу, на паші.

Старшина. Ну так що?

Сторож. Так це за ними бігти?

Старшина. А ти як думав? Що це тобі первина, чи як?

Сторож. Та воно...

Старшина. Знов начадив махрою? Скільки разів казав тобі, щоб нє смів курити отії погані в присутствії.

Сторож. Начадив?.. Я вже й забув, який той

тютюн на масть... (Убік.) Загрянишного тобі буду купувати, велике жалування платиш...

Старшина. Що ти там бубониш? Сказано тобі, щоб по щучому велінню...

Сторож. Та воно... Ні, вже коли б швидше дослужити года, хай йому біс, щоб я зостався у цьому пеклі...

Старшина. Ну, а як я звелю громаді присудити вік отут тобі служити?

Сторож. Хіба що громада примусить... звісно, громада великий чоловік.

Старшина. Ну то то ж бо є. Я тобі ще вчора наказував, щоб коні вранці були перед порогом.

Сторож. Вчора? Та я вас вчора і в вічі не бачив: ви ще проти понеділка загадали мені... І коні стояли цілий понеділок і в вівторок до обіда...

Старшина. Мольчать! З ким це ти губу розпустив? Сказано тобі, щоб по щучому велінню.

Сторож. Та про мене, я й піду. Але ж я запевне знаю, що ви й сьогодні не поїдете.

Старшина. Ну, ну, базікай! Свинота!

Сторож. А звесно.

Старшина. Ти хочеш, щоб я тебе по мармизі затопив?

Сторож. Хіба це первина? Бийте! На те ви начальство.

Старшина (плює). Тьфу!

Сторож (убік). Ач який! (До старшини.) Ондечки бомага, якийсь чоловік привіз. Такий з себе оглядний, у синій чемерці, з бородою, у картузі і шарпом шия замотана.

Старшина. Збігай по писаря!

Сторож. Та його тепер і з собаками не знайдеш: він ще позавчора поїхав на хутори кумувати!

Старшина. Щоб він мені зараз тут вродився!

Сторож. А за кіньми хто ж побіжить?

Старшина. Ну, живо! Щоб одна нога мені тут була, а друга там. По щучому велінню! (Випихає сторожа.)

Сторож. От напасть. (Пішов.)

Старшина (один, розпечатав пакет). Від кого ж би це? (Читає по складах.) «Предписую оному волосному правлінню принять енергетическі мережі...» Які? Нергетеські мери? Що ж воно означає: нергетеські? А ну, далі! (Читає.) «к самоскорейшему составлению систематического...» Та й довгє яке слово!.. «Указателя и категорических...» Ні, мабуть, вже як писар прийде, то вдвох розберемо! Бо сам я ще до цього не доїхав. От як припишуть, що розискується пара лошадей, масті гнідої, на лобі біле п'ятно... або в уїзді з'явилася на рогатім скоті чума, принять мери... Так тут вже й без писаря я знаю, що ці документи треба покласти під сукно. (Походив трохи по хаті.) Однаке сьогодні треба вже небезпременно поїхати по ревізії. Та куди ж це писар подівся? (Спльзовує.) Тьфу, як погано на похмілля! (Дивиться у вікно.) Еге, вже сонечко височенько підбилося, а в мене ще й рісочки у роті не було... Хіба послати за восьмушкою... Удосвіта прокинувся, та так щось коло серця запекло, аж перелякався! Повернувся на другий бік, неначе трохи відпустило; а тепер знов аж пашить усередині! Погано, погано! Не годиться

щодня пити! Вчора пив, позавчора пив... Стрий! який же це у нас сьогодні день? (Дивиться на стіну, де висить календар.) Що воно такое? «Перво жовтня». Та це ж було либо ж на тім тижні? Отож не люблю безпорядків. Казав же скільки разів писареві, щоб щоранку вистановляв число, щоб часом не погубити нам днів; ось же й календар нарочито купив. А тут стоїть перво жовтня! А перво жовтня це ж було на Покрову, а на Покрову я був у ярмарку. От тобі і загубили день! Стривай, як же це воно? На тім тижні у п'ятницю приїздив становий? Так, становий. У неділю була сходка... Увечері приїхали до мене куми мої: матушка і писаломщик? Так! У понеділок гуляли цілий день; а ввечері приїхав і піп. Ну, а далі що ж було? Було ще чимало гостей... Старшина з Кандалупової, письмоводитель з жінкою... Гарна у його жінка, моргуха тільки велика! Вона таки разів з п'ять мені підморгнула... Та як їй сердешній і не моргати! Її ж чоловік таки настояща смерть, а вона свіжа, повна та дебела... Чудово вона співає оцю пісню, що каже:

Ой кужелю, мій кужелю,
Робити я не дужаю!
До кужеля рука дрижить
А чарочку добре держить!..

Попадя наша штукарка! Запровадила моду, щоб кожний раз як одне другого почастує, то щоб зараз і поцілувалися! І пішло частування. Матушка з писаломщиком цілються! А я з письмоводителем! Там такі гарячі губи, що аж пашибти! Одначе їй все ж таки далеко до Пріськи, до московки. Отож молодиця! На виду, як на кір

горить; а як іде вулицею, то аж земля під нею двигтиться... Ех, матері його ковінъка! Шкода, що я жонатий. А то, стало бить, як началник, зараз би по щучому велінню... А ото, на тім тижні у середу, уночі, трохи-трохи було не вскочив, як кажуть, у нікуди! Тількищо підійшов до Прісьчинії хати, аж стара Риндичка із своєї хати рип дверима! А хто то, питає, добувается до московки?». А я зігнувся, та по під загатою, та навтьюки. Вона як зацькує собаками! А клятий рябий пес трохи літок не полатав началникові. Треба буде претикола зробити, щоб вона отого собаку на цепурі держала.

Ява III

Входять Риндичка і Гарасим

Риндичка (уклонилася). Помагай-бі! З п'ятінкою бувайте здорові!

Старшина (з жахом). Хіба ж у нас сьогодні п'ятниця?

Риндичка. А як же? Звісно, що п'ятінка, та ще й друга після Покрови!

Гарасим (п'янний). Так тошно!

Старшина. Чи не помиляєтесь ви?

Риндичка. Оттак-пак! Щоб я та помилилася!

Старшина. Як же це воно так сталось, що сьогодні вже п'ятниця?

Гарасим. Я об том незвестен... Один Бог!

Риндичка. Тадже ж пригадайте, на здоров'ячко. В понеділок ваша сусіда, ота шолудива кішка, Гапка підщипана, та золила сорочки у жлукті. А я й присікалась до неї! Чи не сором, кажу, тобі, молодице, не знати, що в середу празник?

Старшина. Празник?

Гарасим. Так тошно.

Риндичка. Празник святого Хоми! Та й кажу: чи не сором тобі? Коли ж ти попереш сорочки, що сьогодні кладеш у бук? А тут ви, бувайте здоровенькі, вийшли з хати та й почали на нас гримати, ще мене так погано налаяли... Еге, кажу, та й почали на нас гримати, щоб ми утишились. Стало буть, у вас була почесна бесіда, а ми своїм ґвалтуванням перебаранчали вам гуляти.

Старшина. Нічого не пригадаю! Віриш, стара, що ми, начальники, так заклопотані...

Гарасим. А звісно начальство... Як можна?

Риндичка. Та як же мені цього не знати? Ви ж один, а нас, мир, скільки? Тут треба дві голови на плечах мати. Адже ж і мій покійничок, — царство йому небесне, вічний покій його душенці! — був за начальника, чи попросту сказати, за свинопаса, коло громадських свиней, то так було заклопочеться, так заклопочеться.

Старшина. Він, либонь, від горілки вмер?

Риндичка. Умер, голубчикок сивий. Через великі клохоти й пив!

Старшина. От через ті клохоти іноді і я п'ю. Легше якось на серці, як вип'єш.

Гарасим. Верно!

Риндичка. А як же! Горілка, вона зараз таки тобі відтягне від серця. Так і бачиш, як той клопіт гарячою парою з рота виходить! Еге, то ото ж, бувало в понеділок; а у вівторок я бабувала у Зіньки Тухленкової, старого Молочая невістки, і принесла вам попелясту курочку і прохала на родини.

Старшина. Курочку? Отже й цього не пам'ятаю.

Риндичка. Ще ваша жінка, Андріївна, — нехай будуть здоровенькі, вам на радість, а ми-рові на втіху! — взяли у мене ту курочку і по-частували мене пивом, спасибі їм... повнісінький стакан випила.

Старшина. І був я на родинах?

Риндичка. Ба ні. Ви одмовились тим, що у вас бесіда була.

Старшина. Оттак заклопочись, як ми, начальники, іноді заклопочуємось!..

Риндичка. А в середу, після обідні, до вас ще під'їхали гості. Батюшка і ще з якимись людьми...

Старшина. У середу, кажеш?

Риндичка. Егеж! А вчора посварилася я з Пріською Московкою і приходила до вашої милости скаржитись.

Старшина. З ким? З Пріською, кажеш?

Гарасим. З нею, так тошно!

Старшина. Та ти це навсправки, чи, може, дуриш мене?

Риндичка. Навсправки. Та я їй цього не подарую.

Старшина. Помагай тобі, Боже! Це діло нтересне. Нтересне діло!..

Риндичка. Ви ж самі вчора сказали мені, щоб я прийшла сьогодні, бо ви вчора, вибачайте в цім слові, були п'яненькі, на здоров'ячко вам.

Старшина. Клопоти! Що у мене того клопоту, стара! Так стало бить, виходить, що сьогодні п'ятниця? Слава Богу, що хоч знайшли день!

Риндичка. Та тут не то що день загубиш, а й їсти забудеш. У вас же того клопоту повна голова!

Старшина. Більше!

Гарасим. Через голову поллється... Так тошно!

Старшина. О, поллється! (До Гарасима.) А ти ж по якому ділу?

Риндичка. Це ж мій свідок.

Гарасим. Так тошно, господин старшина!

Старшина. Ти, стало бить, чув, як вони сварились?

Гарасим. Так тошно, верно... Ну, що вони бились, так я об том незвестен!.. По закону, значить, по правді?.. Хіба у нас земля безрозсудна? Істинная правда... Амінь і весь обман на лицьо.

Старшина. Піди ж, поклич сюди Пріську московку, то ми зараз і вчинимо суд.

Гарасим. Вчиніть суд праведной, як перед Господом милосердним!.. Бо вони проклятуші баби!.. Тм обом небезпременно треба задубить манатки та березовою кашею, щоб не клопотали... Бо вони анахтеми... так тошно, ваше благородіє!..

Старшина. Веди її сюди перед мої очі, по щучому велінню.

Гарасим. Приведу! Недзя обіждаты!.. Я її анахтему... Кажу вклонись старій і ні котрого діла... Постанови, кажу, чвертку і Бог тобі простить... (До Риндички.) Казав: постанови чвертку? Правда? Не сваріться, кажу, бо чистий кала-вур! (Пішов.)

Старшина. Треба ж, мабуть і писаря підо-ждати.

Риндичка. Ой, батечку, розсудіть же ви мене самі...

Старшина. Та розсудить то можна! Але ж може мені прийтися довго здіймати допроси з Пріськи? А тут треба мені їхати по ревізії... Якби можна, це діло хоч до завтряного під сукно?

Риндичка. Ой, розсудіть же мене! Бо як не розсудите, то не витерплю, та я ж... (Шепче йому на вухо.) Ой, розсудіть же мене; а я, батечку, вам завжди у пригоді стану. Пам'ятаєте, як ще ви не були за начальника та позивались з Тихоном за кожуха? Мало я тоді гріха на душу взяла?

Старшина. Ну, те, що колись було нічого згадувати. Нічого вже з тобою робить... Так кажи товком, завіщо там у вас взялося? З якого побиту горщика розбили?

Риндичка. Ох, батечку, та тут таке, що як до ладу розказати, то й волосся на голові догори полізе! Адже ж ви знаєте, що мій вгород та виходить як раз потилицею до її повітки.

Старшина. Потилицею? Так і запишемо в протокола.

Риндичка. Ще мій покійничок... царство йому небесне, вічний покій його душеньці і всім помершим душам вічна пам'ять! Ото, кажу, як ще мій покійничок живий був, то й викопав рів проти її повітки, щоб, стало бить, звернути стежку з її дворища понад ровом... Бо вона було, як іде, чи проти череди, чи в поле, то так тобі і претися через мій вгород.

Старшина. Еге-ре! Постривай! Я бачу, що це діло дуже заплутане. Доказательства маєш?

Риндичка (виймає пляшку з горілкою і бублик). Осьдечки! Хіба ж я чести таки та й вашого звичаю не знаю?

Старшина. От бачиш, може б я й не пив сьогодні, коли б не таке голівне діло...

Риндичка (частує). Милости просю...

Старшина. Приходиться випити, щоб у голові... Пожалуйте, звольте самі!

Риндичка. Пошли ж, Боже, помершим душенькам царство небесне, а живим на здоров'ячко! (Випила і підносить старшині.)

Старшина. Благодарю покорно! (Випив.) Тепер трохи неначе ясніш діло.

Риндичка. А як же. Воно зараз у голові розвидниться! Закусіть же бубличком. (Дає бублик.)

Старшина. Що воно ніби щось задзвеніло у вусі?

Риндичка. Ото так похмілля парує, що аж дзвенить. Викушайте ще!

Старшина. Та пожалуй! Чарка в тебе невелика, то воно можна ще по одній.

Риндичка (наливає). Я вам скажу, що по манісінькій краще пити. Каже:

Ой, чарочко ж моя
Чепурушечко,
Ой, потіш же мене,
Моя душечко!

Милости просю.

Старшина (випив). Тепер неначе замовкло у вусі, як по щучому велінню! А собі ж?

Риндичка. Та я вже, не вам кажучи, з своїм свідком випили зо три. (Наливає). Дай же, Боже,

щоб вороги мовчали, а сусіди не знали! (Старшина простягає руку до чарки, але Риндичка випила.) Ото ж, кажу, як викопав мій покійничок рів, так відтоді пішла промеж нами щоденна сварка!

Старшина. Щоденна?

Риндичка. Егеж!

Старшина. Ну, так ми й запишемо.

Риндичка. Та як же не щоденна, коли я своїми очима бачила як вона щоранку Божого винесе, та висипає попіл у мій рів. Я їй доколяю та взываю, а вона мовчить, неначе не до неї річ.

Старшина. Мовчить?

Риндичка. Звісно губи мовчать, а всередині що в неї?

Старшина. Ну, що всередині, хоч воно й цікаво, так це до діла не касательно.

Риндичка. І що ж би ви думали? Отакечки щодня висипаючи попіл, зрівняла мені рів зовсім. Отож і стала я думати: за для чого б їй отаке на капость мені коїти? Чи нема тут якої іншої причті? Сидю я на тім тижні, либонь проти середи, чи проти вівтірка... Ба так, проти вівтірка... Бо в понеділок я ходила по зілля у Дерієву балку... Та ще яка мені притичина трапилася?

Старшина. Що таке? Ти вже розказуй все до чиста, щоб діло було як на долоні.

Риндичка. Тількищо перейшла я лощину і простяглася навмання через стерні, аж це спід моїх ніг заєць: плиг, плиг, плиг!.. Щоб мені язик опух, коли брешу!..

Старшина. Заєць, кажеш? Чи це ж до діла касательно?

Риндичка. А як же воно не кусательно, коли то не заєць був...

Старшина. Не заєць? А що ж воно?

Риндичка. Так кажу ж вам, що схопилось, та плиг, плиг, плиг!

Старшина. Та це вже записано, що плиг, плиг!..

Риндичка. Та ви думаєте, що й справді то заєць був?

Старшина. А що ж таке?

Риндичка. Нечиста сила!

Старшина. Та ну?

Риндичка. Правда. Покотив та й покотив через гору! А я зараз таки тричі перехрестилась, а далі сплюнула на лівий бік.

Старшина. І що ж, щез?

Риндичка. Як язиком злизало.

Старшина (пише). Як язиком злизало...

Риндичка. Ой, стривайте ж, що ж я наказала? (Думає.) Еге, так кажу, ото набрала я там зілля, принесла додому і почала його в'ялити на призьбі, а вже звісно, що як ідеш по зіллю та перестріне тебе заєць, або перебіжть тобі шлях, то...

Старшина. Так що ж треба робить?

Риндичка. Е, душко, цього не можна казати, бо як розкажеш, то те зілля хоч візьми та викинь його на смітник.

Старшина. Стало бить, не поможе ні від якої хвороби?

Риндичка. Ні, не те, а так, звиніть, смердітиме, що й носа до нього не навернеш... Ото

вже як зовсім стемніло, сидю я собі на прильбі та й задрімала; і сниться мені, що я молода та хороша, хоч з лиця воду пий.

Старшина. Ну, це ти почала розказувати сон рябої кобили.

Риндичка. Та я ж таки була хороша молодою, така хороша!

Старшина. Ну, я б цього і не подумав.

Риндичка. Минулося! Та за мною парубки було так мордуються, що аж попару не знайдуть, аж тини тріщать.

Старшина. Та це ж було за царя Непитайла. Ти діло кажи!

Риндичка. Страйайте ж бо! Ото й задрімала я. Аж чую, щось няка на моого Рябка. Ви ж знаєте моого Рябка... торік Палажка, Гунина невістка, позивала мене за те, що нібито він порвав на ній нову юбку.

Старшина. Так його Рябком дражнять? Це треба в претикол записать.

Риндичка. Я бабувала на хуторах у Байбаків і звідтіль його принесла щеням; і казано мені, що воно ярча! Однаке ж я його і не думала виховувати під осиновою бороною. А вже звісно, що ярчат отакечки не виховувати, зараз відьма візьме та й подушить.

Старшина. Подушить? А чи не пора нам піdlити чорнила у чорнильницю. Бо воно щось не охотно слухається.

Риндичка (наливає). Дай же, Боже, щоб усе було гоже! А що не гоже, того не дай Боже! (Випиває і частує.)

Старшина (випив). Добра горілка! У якім шинку береш?

Риндичка. У Бороха.

Старшина. Еге! Це така, що тільки б мені й пить. Ну, доводь же діло до краю! Що це він Пріськи не веде?

Риндичка. Так ото чую, щось няка на мого Рябка: «ня! цю-цю! ня...» Слухаю, аж то вона: приманила його до себе та й дає йому щось з своїх рук. Я до неї й озвалася: а що то ти, кажу,, матері твоїй стонадцять болячок і сім пропасниць! Що то ти робиш? На що ти чужу собаку годуєш? «Щоб знов, каже, мене та не рвав!» Як прийнялась же я її коренити: лаю на всю губу, а вона мовчить та все годує Рябка. Далі з пересердя плюнула, так таки голосно кажу: тъфу, тъфу, тобі диявольська дочки!

Старшина. Куди це ти плюєш? (Витирає лицце.) Анахтема, плює прямо у пальтret... Стань на цей бік. Продольжай!

Риндичка. Аж другої ночі сидю я на печі, а у мене у печі віконечко, як раз проти її дверей. Сидю я, аж чую мій Рябко на когось гавка. Я мерщій прожогом до віконечка, аж щось чемчикує через мій рів, прямісінько до неї; підійшло до дверей, поторгало і стиха промовило: «відчиніть!..»

Старшина. Коли це було, кажеш?

Риндичка. На тім тижні, у середу.

Старшина. На тім тижні... (Набік,) От так штука! (До неї.) Ти сама бачила?

Риндичка. Своїми очима! Щоб мені повілязило, коли брешу!

Старшина (убік). Держись, Василю, берега!... (До неї.) А не запримітила ти його обличчя?

Риндичка. Та що тут? Це вже всім людям звісно. Ніби б то ви й не догадуєтесь?

Старшина. Я? Слухай, стара, ти не теє... Не кажи, будь ласка жінці!

Риндичка. Ба, ні. Скажу жінці!

Старшина. Чи ти ж не здуріла?

Риндичка. Вона мене лихословила перед усім миром, що нібто я украла у неї півня!

Старшина. Якого півня?

Риндичка. Чорного з жовтим хвостом!...

Старшина. Та я й на подвір'ї не бачив такого півня.

Риндичка. От так же і я його точнісінько бачила!.. А вона пащекує: «украла та й украла!..» Я ж їй, шельменій дочці, виб'ю очі її чоловіком хвойдником.

Старшина. А в холодній ти ще не сиділа?

Риндичка. За оту задрипанку? За ту нечупайду?

Старшина. Брешеш! Брешеш. стара! Ще одне уразливе слово і я тебе під дванадцять замків, по щучому велінню...

Риндичка. Щоб мене під дванадцять замків за оту шолудиву Грициху?.. Та я швидш...

Старшина. За яку Грициху?

Риндичка. Кажу ж вам, що то Грицько добивався до Пріськи.

Старшина. Грицько?

Риндичка. Та він же, він!

Старшина. Так ти ж так і кажи!.. Розбовтай же чорнило, а то вже зовсім загусло...

Риндичка (частує). Він каже, кажу вам! Еге, ото вчора вранці вихожу я з своєї хати, аж і вона біля свого порогу крише закришку у борщ.

Поздоровкалась я до неї та й кажу: »А які то до тебе гості добивались у глуху ніч? Чи не чоловік, кажу, повернувся з служби?» Вона на мене вищірилась та хоч би словечко. Я їй докоряю, а вона мовчить. «Чи тобі й не сором! Чоловік твій Богу-государю служить, може побивається за тобою, як пташечка у клітці, а ти так за ним журишся, що чужих чоловіків до себе принадрюєш?» Вона слухала-слухала, далі встала, повернулася до мене потилицею. (Шепче йому на вухо.) От щоб я пропала, коли брешу.

Старшина. І свідок все се бачив?

Риндичка. Ні, серденько, не бачив, а тільки...

Старшина. Це діло, треба розжувати, тут треба підкрепить доказательства.

Ява IV

Входять Гарасим і Пріська.

Пріська. Добрый день вам!

Старшина. Здорова, ягідко!

Пріська. За яким ділом мене покликали?

Риндичка. Як ти посміла мені, старій жінці...

Старшина. Не присікуйся, стара, бо я тут начальник. (До Пріськи.) Як поживаєш, серденько?

Пріська. Як горох при дорозі! Хто не лінуеться, той тільки і не вибива мені очей.

Риндичка. Ах, яка тихоня, свята та Божа!

Старшина. Мовчи, стара!

Гарасим. Кажу, ваше благородіє, з ними настоящий калавур.

Старшина. Мовчать!

Гарасим (б'є себе по губах). Мальчать!

Старшина (до Пріськи). Так кажеш, як горох при дорозі?

Риндичка. Та що ви з нею цяцькаєтесь? Ви до неї грізно, а не залицянням....

Старшина. Ти мене будеш вчити, як допроса здіймати? Ти? Мовчи, ані писни!

Гарасим (до Риндички). Мальчать! Вони їх благородіє, вони понімають... Так тошно!

Пріська. За яким ділом мене кликали? Мені ніколи тут з вами патякати!

Риндичка. До вечора ще не близько, ще успієш побачиться!..

Пріська. Не лізьте, бабо, осою в вічі, бо при людях вилаю.

Риндичка. Ти мене лаятимеш? Та ще той на світ не народився, щоб мене перелаяв! Та я тобі сто і сімнадцять болячок...

Старшина (до Риндички). Геть з хати! Я наодинці здійму допроса. (Випихає її.)

Гарасим. Настоящий калавур з ними!

Старшина (бере Гарасима і Риндичку за плечі і випихає). Геть, під три чорти!

Гарасим. Вони краще понім...

Старшина (до Пріськи). Насилу я діждався того щасливого часу, що бачу тебе наодинці!

Пріська. Велике щастя! Чого ви мене кликали?

Старшина. Присядь, Прісю!

Пріська. З якої речі?

Старшина. Коли б ти знала, яка ти красива!..

Пріська. Красива, та не для вас.

Старшина. Та спитай котру хочеш молодицю на селі, яка б не рада була, щоб старшина до неї залиявся?

Пріська. То й посылайте за тими молодицями.

Старшина. А до тебе?

Пріська. А од мене облизня спіймаєте?

Старшина. Справді? (Хоче її обняти.)

Риндичка прокрадається і бере свою пляшку і чарку, зникає.

Пріська. Ну, рукам волі не давайте, бо й волосся у вас на бороді не зостанеться!

Старшина. Так ти так з начальством?

Пріська. А хіба ви на те начальство, щоб прилипати до чужих жінок?

Старшина. А в холодну не хочеш?

Пріська. Не задля мене холодна та муромана!

Старшина. Побачимо. Ти, дурочко, подумай краще, чим же я не вдатний з себе?

Пріська. Вдатний та не мій. Залицяйтесь до своєї жінки!

Старшина. А до тебе?

Пріська. Кажу вам, що зась!

Ява V

Входить писар, п'яненький.

Писар.

Однажды собралася
Компания в кабаце

І каждый там говорювал }
На своїм язицє. } двічі

Как німець по-німецькому:
Ай-ай-ай-ай-ай-ай...
А турок по-турецькому: }
Алла, алла, алла... } двічі

Старшина. От чортяка його принесла!..

Писар. Василь Миронович, душа моя, мое почтеннє, как ваше драгоценное?

Старшина. Ви тільки п'янствуєте, а тут діла повна голова!

Писар. Все аттестуєм в лучшем культурном состоянї... А, кумушка. По каким таким екстренним требованіям?

Пріська. Спитайте їх.

Старшина. А ви це коли успіли покуматися?

Писар. Не далее как первого октября, на Покрову пресвятая Богородиці.

Старшина. Тимто ти така і смілива, що вже з підручним начальством покумалася.

Пріська. Ба ні! Я таки з роду не з полохливого кодла.

Писар. Ви мою кумушку не смійте обіджать, потому, хоч я і підручний, но можу задать начальству таку цивілізацію... (Засукує рукави).

Пріська. Вони вже мене й холодною страшали.

Старшина. То ж я шуткував!

Писар. Холодна нехай буде холодною, а нам пора погрітись. (Виймає пляшку і чарку). Кума, сідай! Василь Миронович, душа моя! (Частує).

Старшина. Ні, у мене вже й так в голові гуде, то мабуть не буду пити, бо треба ж нам по ревізії їхати...

Писар. Пустяк діло, вип'єм і поїдем! Просю покорно!

Старшина. Там получена якась бамага.

Писар. Прочитаєм і резолюцію покладем.
(Читає бамагу нишком).

Старшина. Про віщо вона дряпа?

Писар. Откатегоряєм усю систему в своє врем'я. (Кидає бамагу під стіл). Пустяк вніманій.

Старшина. Невже під сукно?

Писар. В архів. (Частує Прісъку). Кума, ча-рочку!

Прісъка. Ні, куме, спасибі!

Писар. Як? від мене чарки горілки не вип'єш? (Співає):

Ти ж було, кума моя,
Ти ж було, люба моя,
Ти ж було, селом ідеш,
Ти ж було, в дуду ревеш,
Ти ж було, куди йдеш, не минаєш!
Обернися, обійми поцілуй.

Велію милості! Милости просю!

Прісъка (одпиває). Ох, яка ж пекуча!

Писар. Всю, всю!

Прісъка. Не можу, не можу! (Одпиває).

Старшина (убік). Як бачу, коло цієї молодиці треба інші заходи. (До неї). Та викушайте ж уже за мирову зо мною.

Прісъка. Я з вами не сварилася! (Знов п'є).

Писар. Кума, у тебе хата простора. А я після завтраго менинник. Вари, ріж, печи! Твоя страва, мої гроші і мое питво! Ех, Василь Миронович, не вмієш ти з бабами діло робить! Чи так, кума? Кумасю, не наровіть чарки!

Пріська п'є.

- Старшина. І я прийду на менини.
Пріська. Та вже звісно, не вижену з хати.
Старшина (писарю). Шелестян Салатович.
Писар. Севастян Саватьєвич.
Старшина. Все рівно! Позвольте вашу пляшечку, ще й я почастую вашу кумасю!
Писар (дає пляшку). Пермете!
Пріська. Ой, це вже буде багато!
Старшина. Не буде мало! Мерлете! (Частує).
Пріська (хильнула). З нашої сестри ласкою все можна взяти. (Сміється). От я вже й п'яненька...
Старшина. А по другій, ще від мене?
Пріська. Та вже лийте, куди три, нехай вже й четверта доганя. (Регоче).
Старшина (наливає). А ну, хильніть!
Писар. Ай молодець, Василь Миронович. (Іде до порога). Гей! Хто там? На, пляшку, піди в шинок і принеси ще дві.
Старшина. А ну, сміліше! (Хоче поцілувати Пріську).
Пріська (б'є його по губах). А тпрусь, мурдий!
Писар. Василь Миронович, нельзя! Кума, починай пісні такої, щоб аж... (Співає):
Гусар об шаблю обпирається,
В глубокой гордости стояв!
Старшина (підспівує).
Пріська. Не вмію я такої! Ой, я вже п'яна. (Регоче).
Писар. Починай своєї! А ми з Василем Мироновичем підтягнемо.

Пріська (співає):

Ой, випила, вихилила,
Сама себе похвалила,
Бо я панського роду }
П'ю горілочку як воду. } двічі
Ой, мій мілий умер, умер,
Та в коморі дуду запер,
А я пішла муки брати, }
Та й почала в дуду грati. } двічі
Ой, ти дуда ж, моя дуда!
Я молода сюда, туда!
Навприсядки та в долоні }
Пішла мука по коморі. } двічі

Ява VI

Риндичка і Гарасим.

Риндичка. Бач, який вони тут допрос беруть?

Старшина. (до Риндички). Мирись, стара, зараз мені! А то я тебе, чортову кочергу!.. Знаєш мене: по щучому велінню!..

Писар. Об чом спор? На основанїї якої статтї?

Риндичка. Вислухайте ж мене, Шелестян Салатович!

Писар. Севастьян Саватьєвич!

Риндичка. Ой, батечку, не вимовлю ж я! Що вона тільки зробила? Ви тільки подумайте! (Шепче йому на вухо).

Пріська. Не гнівіть Бога бабо! Чи я б таки стида не мала?

Писар. Та не можеть бить! Чистое горе!

Гарасим. Настоящий калавур!

Пріська. Що я повернулась до вас потилицею, це правда, а останнє...

Старшина. Помиріться зараз! Ви ж таки сусіди.

Голос за дверима. Нате горілку.

Старшина. От і мирова підоспіла. Це вже наша! (Бере пляшки). А ну, хто моторніший, частуй, бо я вже розварився.

Гарасим. Позвольте, я сповню... Хіба у нас земля безрозсудна?

Писар (бере пляшки). Смирно! Сідай, стара! Біля старої — кумася! Лавку сюди присуньте! Так. Василь Миронович на почотноє место, біля кумасі, пожалуйте! Гарасько — тут!

Гарасим. Сів... верно!

Писар. Кумасю, поцілуйтесь з старою!

Пріська (рекоче). Чому й не поцілуватись?

Риндичка (з плачем) Ти думаєш, що мені тебе не жалко? Ти ж така молода, та хороша, та як та сиріточка!.. Нікому тебе ні приголубити, ні пожалувати.

Писар. Годі, стара! Цілуйтесь!

Гарасим. Цілуйтесь... Началство велить... Цілуйтесь, чортові сороки... Настоящий калавур з ними!

Ба би цілюються.

Писар. От і шабаш! Ну, за мною. (Починає співати, за ним всі):

Во саду лі, в огороді (двічі)

Пташечки поють (двічі)

Ой там наші родителі,

Ой там наші приятелі

Горілочку п'ють (двічі)

(Частує Пріську).

Антоновна наливають...

Пріс'ка. Миронович випивають...

Гарасим. На многі літа!

Вісі. Многі літа, многі літа! і т. д.

Пріс'ка (частує старшину). Тепер вже і ви випийте від мене дві!..

Старшина (зовсім вже п'яний). Благодарю покорно... Од вас с овдовольствієм! (П'є дві).

Писар. Василь Миронович! Душа моя, не вались!

Старшина. Держусь, ще возсадержуюсь!.. Прісю, поцілуй мене! Поцілуй началство!..

Пріс'ка. Нехай як виясниться! (Частує Риндичку).

Риндичка. Чи я ж тебе та й не жалкую, моя голубочко! Завтра прийди до мене, я тобі і бурячків, і капустки і картопельки!

Гарасим. Стара, не задержуй чарки: може ще хто хоче випить...

Риндичка. У старовину не так співали. (Співає):

Ой хто п'є, тому наливайте,

Хто не п'є, тому не давайте,

А ми будем пити

І Бога хвалити,

І за вас, і за нас,

І за неньку стареньку,

Що навчила нас

Горілочку пить поманеньку.

Ой хто п'є, той кривиться,

Хто не п'є, той дивиться.

А ми будем пити і т. д.

Писар. Василь Миронович! захріп... Е, шкода!

Гарасим. Бо їм клопоту, настоящий калавур!

Ява VII

Ті ж і сторож.

Сторож. Коні готові!

Писар. Сьогодні вже годі їхати по ревізії!..

Сторож. То це знов коні стоятимуть?

Писар. Не твоє діло. Внеси сюди дзвінок!
(Сторож пішов).

Пріська. Ходім, бабусю, додому.

Риндичка. Ходімо, моя дитино.

Писар. Стой, кума! Кататися поїдем!

Пріська. Е ні, кумцю! Пий, кажуть, та ума не пропий! Спасибі за честь, спасибі, що помирили!..

Риндичка. Я тобі, моя люба, і квасольки, і огірочків дам... У мене, хвалити Бога, уродило.

Гарасим. Тільки не сваріться!

Пріська. Прощайте, Шелестян Салатович.

Риндичка. Спасибі вам, що помирили нас!

Риндичка і Пріська пішли.

Писар. Севастьян Саватьєвич! (Проводжає їх до порога). Кумасю, гляди ж не забувай менини!

Гарасим (тим часом ховає пляшку і бублики). Настоящої калавур!.. Бо їм клопоту... Ну, що вони бились... Прощавайте! (Пішов у шафу).

Писар (бере його за комір і випихає). Ека свинота, нажреться так, що й...

Ява VIII

Сторож вносить дзвінок.

Сторож. Навіщо вам дзвінок здався? (Дає).

Писар. Не твоє діло. (Починає дзвонити під вухом старшини). Ньо, конячки!..

Старшина (крізь сон). Поганяй, поганяй!
Звертай на Чубаївку! Та не задьоргуй бо пристяжної!

Сторож. Поїхав по ревізії.

Писар. Ну, буде з нього, нехай іде. А я поїду на хутори другу ревізію робити.

Старшина (сонний). Пиши приговор!

Писар. Чистое горе з оцими п'яницями!..
(Пішов). Какой я тільки з ними мученик!..

Сторож. Добра ревізія! Це знов на цілий тиждень: цей дома кружлятиме, а той по хуторах. (Бере з столу бублик і доїдає, потім бере рахівницю, сідає долі і викладає). Ні вже, хай йому враг, щоб я зостався у цім пеклі! Я таки вищаю, скільки мені зсталося день служити до года.

Старшина (співає сонний). Многа літа, многа літа...

Завіса

**Українсько-німецькі і німецько-українські
підручники (словники) для сільсько-госпо-
дарських і промислових робітників**
та тижневик для українських робітників

,Українець“

(Передплата на чверть року 2,13 РМ;
окрім числа 15 Пф.)

Як також різні книжки можна набувати у

*Fremdsprachendienst
Verlags - G.m.b.H.
Berlin-Charlottenburg 2
Knesebeckstraße 28*

liefert:

*Sprachführer ukrainisch-deutsch, deutsch-
ukrainisch, für Landwirtschaft u. Industrie*

ferner

,Ukrainez“

*Wochenzeitung für ukrainische Arbeiter aus dem
Osten (Bezugspreis RM 2,13 vierteljährlich,
Einzel-Exemplar RM. 0,15) und div. Bücher*